

УДК 373:005

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-18\(35\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-18(35)-11)

МОЗГОВА Світлана,

аспірантка кафедри педагогіки, менеджменту
та спеціальної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0442-4981>

mozghovasvitlanka@gmail.com

ТИМОШКО Ганна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, менеджменту
та спеціальної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України, м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0996-6138>

timoshko49@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ

КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуті теоретичні аспекти розвитку самоменеджменту керівника закладу загальної середньої освіти. Представлено наукові підходи до ідеї використання самоменеджменту як інструменту підвищення продуктивності праці у закладах освіти. Проаналізовано сутність поняття «самоменеджмент». Виділено складові самоменеджменту: імпресіон-менеджмент, кар'єрний менеджмент, ресурс-менеджмент, стрес-менеджмент, тайм-менеджмент, тим-менеджмент. Акцентовано увагу на необхідності системного і неперервного розвитку самоменеджменту керівників закладів загальної середньої освіти. Представлено концептуальні підходи до розвитку самоменеджменту Л. Зайверта, Б. Швальбе і Х. Швальбе, В. Колпакова, М. Лукашевича, М. Вудкока і Д. Френсіса, К. Бішофа та А. Бішоф, Дж. Моргенштерна. Розглянуто функції за концепцією Л. Зайверта («планування», «рішення», «організація та реалізація», «контроль») та принципи самоменеджменту за В. Луговою та С. Голубєвим (науковість, ефективність, збалансованість, гармонійність, оперативність, адаптивність, комплексність, системність). Визначено основний перелік знань та вмінь для керівників закладів загальної середньої освіти, які мають бути отримані в результаті опанування технологій самоменеджменту. В подальшому прогнозується розкриття сутності авторського поняття *самоменеджмент керівника закладу загальної середньої освіти XXI століття* та створення моделі розвитку самоменеджменту керівника закладу загальної середньої освіти.

Ключові слова: самоменеджмент, самоменеджмент керівника закладу загальної середньої освіти, функції самоменеджменту, принципи самоменеджменту, концепції, вектори розвитку самоменеджменту.

Вступ. Нові вимоги до керівників закладів загальної середньої освіти продиктовані запровадженням реформи Нової української школи, викликами сучасного соціуму у зв'язку із розповсюдженням пандемії Covid-19 та введенням військового стану в Україні. Управлінці адаптуються до вимог сьогодення, самостійно планують і організовують не лише власну управлінську діяльність, але й діяльність ввіреного їм педагогічного колективу, розставляють пріоритети у розвитку закладу освіти, визначають найбільш важливі цілі та досягають їх із найменшими затратами власних зусиль і часу. Саме тому в сучасну історичну добу для організації успішної управлінської діяльності керівників закладів освіти не достатньо лише нетрадиційного мислення та глибокого знання педагогічної теорії і практики, особливо для вирішення завдань ситуаційного менеджменту.

Гострою залишається проблема стимулювання творчого потенціалу працівників закладів загальної середньої освіти і відсутність можливості задовольнити дану потребу в рамках традиційного менеджменту. Необхідність упровадження самоменеджменту, позиціонується на хвилі психологізації та соціологізації менеджменту – мистецтва управління закладом освіти.

Натомість, дослідження технологій самоменеджменту та їх практичне використання відкриває нові можливості з упровадження таких методів керівництва, що дозволять закладу освіти успішно функціонувати в умовах реформування галузі освіти та сталого її розвитку. У свою чергу, *самоменеджмент* керівників закладів освіти відкриває оновлену систему способів діяльності, яка дозволить максимально використовувати не лише власні можливості, а й ресурси працівників закладів освіти за рахунок ефективного, свідомого й раціонального управління робочим часом, вміння планувати особисту діяльність, ефективно делегувати повноваження, оптимізувати освітній процес та здійснювати розвиток особистісних і професійних якостей менеджера освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть активним стає наукове переосмислення пошуку шляхів та підходів до ідеї використання самоменеджменту як інструменту підвищення продуктивності праці у закладах освіти.

Питання самоменеджменту керівників висвітлювала ціла плеяда зарубіжних учених: А. Бішоф та К. Бішоф, М. Вудкок, Л. Зайверт, К. Кінан, Л. Ланг, Дж. Моргенстерн, Д. Френсіс, Б. Швальбе та Х. Швальбе та ін [1;5;4;2;3;]. Дані науковці досліджували не лише процес самоменеджменту, але й пропагували власні концепції його розвитку.

У вітчизняній управлінській і соціологічній літературі переосмислення проблеми самоменеджменту почалося з середини 90-х рр. ХХ ст. Однією з перших публікацій є «Введення в проблему самоменеджменту» В. Карпичева, де представлено деякі аспекти моделі розвитку самоменеджменту. Відтоді проблему самоменеджменту досліджували К. Андрющенко, Т. Вологовська, В. Колпаков, М. Лукашевич, Т. Мусієнко-Репська, Л. Пермінова, Г. Тимошко, А. Хроленко, А. Чкан, О. Штепа та ін

Дослідженням різноманітних векторів розвитку менеджменту змін ХХ століття та питань управління закладами освіти як соціальними системами займалися: Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, М. Кириченко, В. Маслов, В. Олійник, В. Сидоренко, М. Скрипник, Т. Сорочан, З. Рябова, В. Пікельна.

Самоменеджмент як основу управлінської діяльності розглядали: В. Андреев, Н. Білик, В. Бондаренко, М. Гамзаєва, М. Гриньова, К. Кінан, Є. Кузнецов, З. Хмельюк, І. Шоробута та ін.

Також цікавим є явище виникнення ряду авторських курсів поряд з науковими дослідженнями. Їх програми, засновані на змісті феномену самоменеджменту (наприклад, курс лекцій Б. Будзана та Н. Юрика, О. Ратушняка та О. Лялюк, О. Крайніка, Н. Любченко та ін.).

Однак, незважаючи на те, що проблематику самоменеджменту керівників висвітлювала у своїх працях ціла когорта вчених, варто зауважити, що питання

розвитку самоменеджменту лише не так давно стали об'єктом наукових досліджень і тому існує необхідність у вдосконаленні механізмів трансформації теоретичних напрацювань у практику управління ЗЗСО на засадах самоменеджменту керівника закладу освіти.

Метою статті є позиціонування наукових поглядів щодо сутності самоменеджменту та концептуальних підходів, принципів, функцій, векторів розвитку самоменеджменту керівників закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний керівник закладу освіти – це професіонал, який своєчасно реагує на суспільні виклики в умовах професійної дійсності, відкритий до інновацій, орієнтований на успіх та постійне самовдосконалення.

Англо-український словник подає такий дослівний переклад поняття «*self-management*»: управління собою (to manage – управляти, керувати, self – себе). Проте серед дослідників не існує однастайності у трактуванні сутності поняття самоменеджмент, адже його первинна концепція доповнювалася та удосконалювалася цілою когортою дослідників.

На думку В. Андреева, *самоменеджментом* є психологічний механізм саморозвитку творчої особистості [14]. На переконання Т. Волотовської *самоменеджмент* трактується, як поступова систематична і послідовна робота над прогнозованим самовдосконаленням особистісних якостей і розвитком творчого потенціалу, підвищенням ефективності професійної діяльності керівника закладу освіти [6]. Л. Зайверт трактує поняття «*самоменеджмент*» із позиції послідовного і цілеспрямованого використання апробованих методів роботи з метою оптимального використання часу [4]. В. Колпаков акцентує увагу на розвитку *самоменеджменту* як процесу, пов'язаного з повсякденним управлінням своєю психофізіологією, розподілом життєвих сил і енергії в часі й просторі [7, с.6]. Трактування сутності *самоменеджменту* М. Лукашевичем включає використання ефективних методів, прийомів і технологій послідовного і цілеспрямованого характеру з метою самореалізації та саморозвитку свого

творчого потенціалу [9, с.19]. Як міждисциплінарну сферу знань, яка вивчає процес створення і логіку функціонування соціальних самоорганізуючих систем, трактує сутність *самоменеджменту* В. Нетепчук [11, с.8]. Модифікація поняття «*самоменеджмент*» за О. Штепою позиціонується як технологія оптимальної самоорганізації особистості для досягнення значущої для неї мети [18, с.226]. Проте, найбільш адаптованим для керівників закладів освіти, вважаємо поняття «*самоменеджменту*» за А. Чканом та І. Ганзою – «*послідовне та цілеспрямоване використання в повсякденній діяльності ефективних методів роботи, спрямованих на раціоналізацію власних дій, оптимізацію процесу досягнення цілей за умов раціонального використання ресурсів*» [17, с.262].

У системі розвитку самоменеджменту також вбачаємо однією з основних функцій планування самоорганізації у професійній діяльності керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО). На думку вчених Л. Рибалко, Р. Черновол-Ткаченко, О. Загребельного планування пов'язане з уміннями проектувати власну життєву стратегію та моделювати способи її досягнення [13]. Планові завдання мають бути реальними, індивідуально орієнтованими та адаптованими до зовнішніх обставин, які складно передбачити, проте варто бути до них готовими.

Самоменеджмент є міждисциплінарною сферою знань та включає такі вектори розвитку:

- *імпресіон-менеджмент* (менеджмент вражень) – це вміння людини справити на оточуючих сприятливе враження (Е. Джоунс);
- *кар'єрний менеджмент* (безпосередній зв'язок кар'єри з успіхом) – формування та розвиток навичок управління особистою кар'єрою (автори напряму М. Вудкок і Д. Френсіс) [5].

У наукових розвідках С. Мішиної та О. Мішина знаходимо визначення поняття «*кар'єрний самоменеджмент*», автори трактують його як: технологію, що дозволяє самостійно керувати кар'єрою і включає планування, організацію, мотивацію, координацію та контроль кар'єрних процесів. Головною метою

розвитку кар'єрного самоменеджменту є реалізація кар'єрних цілей з мінімальними витратами часу і ресурсів [10];

– *ресурс-менеджмент* (самоорганізація особистих цінностей) – полягає у вмінні компетентнісного саморозвитку (О. Штепа) [18];

– *стрес-менеджмент* вміння самоорганізуватися в стресовій ситуації (М. Фрезе);

– *тайм-менеджмент* (керування часом) – мистецтво вправного розподілу та керування часом (Д. Адаір);

– *тім-менеджмент* (менеджмент управління командою) – вміння ефективної співпраці в команді та самостійного вибору ролі у групі (Г. Паркер).

Долучаючись до вивчення концептуальних підходів щодо розвитку самоменеджменту, усвідомлюємо (за Л. Зайвертом), що в основі його ідеї лежить максимальне використання власних можливостей, свідоме керування професійним розвитком на засадах раціонального використання та заощадження часу [4].

У наукових дослідженнях Б. Швальбе і Х. Швальбе, вирізняємо дещо інший підхід: у самоменеджменті вчені вбачають реалізацію складових успішної ділової кар'єри засобами самопізнання і самовдосконалення ділових якостей [3].

В концепцію В. Колпакова закладено ідею управління на рівні самоорганізування менеджера. Основні напрями його досліджень: вдосконалення особистості менеджера, економія часу, оптимальне використання власних можливостей у процесі професійного розвитку [7].

М. Лукашевич, основоположник засадничої концепції управління, вважає, що саморозвиток і самореалізація творчого потенціалу особистості є основними на шляху до досягнення успіху [9].

На думку М. Вудкока і Д. Френсіса, концепція розвитку самоменеджменту особистості полягає у всесторонньому способі перевірки власних можливостей та обмежень, а основна увага концентрується на подоланні пошуку реальних

шляхів розвитку особистісних і ділових якостей у професійному саморозвитку[5].

У К. Бішофа та А. Бішоф концептуальні засади розвитку самоменеджменту включають діяльність, яка спрямована на ефективне використання часу та роботу в команді. В основу своєї концепції вони закладають уміння визначати професійні цілі та досягати їх, планувати оптимальне використання часу та ефективну співпрацю з колегами на засадах комунікативних здібностей [1].

Дж. Моргенштерн пропонує у своїй концепції розподіляти не лише робочий, а й вільний від роботи час [20].

Вважаємо також доцільним вивчення концепцій розвитку самоменеджменту із залученням контексту реалізації його функцій. Л. Зайверт у своїй концепції [4] визначив такі функції самоменеджменту:

- «планування» – чітка поетапна розробка планів для максимально ефективного використання часу;
- функція «прийняття рішення» здійснюється шляхом градації завдань на першочергові і альтернативні варіанти дій у майбутній діяльності;
- функція «організація і реалізація» передбачає чітке дотримання розпорядку дня й організації трудового процесу;
- функція «контроль» передбачає контролювання процесу управлінської діяльності, підведення підсумків, самоконтроль і самооцінку, а за необхідності – коригування цілей.

На наше переконання, сутність поняття «самоменеджмент» поглиблюється, якщо виділити загальні принципи його розвитку, які суголосні із загальними принципами управлінської діяльності (Рис.1).

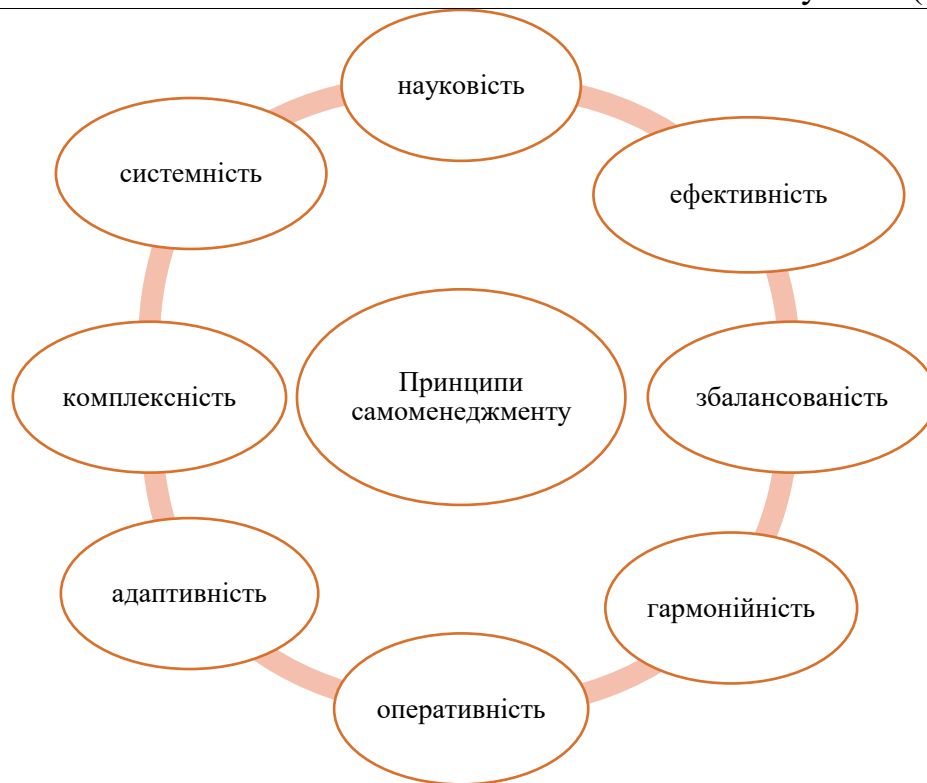

Рис. 1. Принципи самоменеджменту за В. Луговою та С. Голубєвим.

Принципи самоменеджменту, представлені В. Луговою та С. Голубєвим передбачають: *науковість* – використовуємо нові наукові підходи і розробки у процесі здійснення самоменеджменту; *ефективність* – досягаємо результату, адекватного до витрачених ресурсів; *збалансованість* полягає у необхідності увідповіднити ресурси та інтереси; *гармонійність* – оптимальне поєднання особистих і професійних цілей; у *оперативності* вбачаємо здатність швидко реагувати на зміни; *адаптивність* – вміння пристосуватися до вимог середовища; *комплексність* враховує різноманітні методи і засоби розвитку самоменеджменту на засадах принципу *системності* [8].

Розділяємо думку вчених щодо творчої організації самоменеджменту в освіті, де особистості є суб'єктами професійного самопізнання, самопрогнозування, самопроекування, саморегулювання і саморозвитку (В. Колпаков, З. Курлянд, А. Ліненко, Т. Осадча, О. Пехота) та суб'єктами педагогічного пізнання, моделювання, спілкування і праці (в теоріях І. Зязюна, Н. Кічу, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, Н. Хміль, Р. Хмелюка та ін.) [15].

У свою чергу, самоменеджмент керівника закладу освіти, в контексті його управлінської діяльності, зважаючи на самоуправління як особистісну рису людини, яка очолює педагогічний колектив, трактує Р. Курлянд [20].

Теоретичний аналіз розвитку самоменеджменту дає можливість використовувати різні концептуальні підходи для забезпечення науково-методичного супроводу розвитку самоменеджменту керівників ЗЗСО.

З метою розвитку творчого потенціалу керівників закладів загальної середньої освіти, адаптації до умов воєнного стану та повоєнної розбудови країни, впровадження ідей та прагнень Нової української школи, маємо намір особливу увагу звертати на впровадження технологій самоменеджменту у практику діяльності управлінських команд. Метою даного процесу вважаємо отримання відповідних результатів:

– *керівники ЗЗСО повинні знати*: теоретичні основи самоменеджменту, їх застосування в закладі освіти й власному житті; сучасні принципи та напрями наукової організації діяльності керівника закладу освіти; методи та прийоми здоров'язберігаючих технологій; сутність і значення планування робочого часу, основні правила та методи його планування;

– *керівники повинні вміти*: застосовувати практичні прийоми і технології розвитку самоменеджменту для досягнення ефективної особистісної командної управлінської діяльності; усвідомлювати техніку подолання стресу у всіх учасників освітнього процесу;

– *керівники ЗЗСО мають бути обізнаними* у сфері утвердження сучасних теоретичних положень самоменеджменту; вмотивованими на впровадження основ самоменеджменту у самоосвітній діяльності та організації роботи педагогічного колективу.

Висновки. Перспективи подальших досліджень.

Особливістю розвитку самоменеджменту сучасних керівників закладів загальної середньої освіти є те, що вони мають приймати управлінські рішення, діяти в умовах постійних змін та стресових ситуацій, гідно відповідаючи на

виклики сьогодення. Такі особистісні та професійні якості як: професіоналізм, здатність вести за собою колектив, створення сприятливого психологічного мікроклімату в колективі, творчий підхід до управлінської діяльності, прагнення до постійного саморозвитку є важливими складниками утвердження успішної управлінської компетентності керівників закладів освіти. Натомість, їхня особиста вмотивованість та вибудовування власної професійної траєкторії на засадах самоменеджменту відіграє вагомую роль у процесі підвищення рівня управлінської компетентності та дозволить стати лідером змін в освітньому середовищі.

Результатом подальших досліджень має стати обґрунтування та впровадження авторської моделі розвитку самоменеджменту керівника закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Bishof A., Bishof K. Selfmanagement. Rudolf HaybeVerlag, Federal Republic of Germany, Freiburg, 2003. 3.
2. Kinan K. Selfmanagement (Management on the palm). Oval Projekt, 1998.
3. Schwalbe B. Schwalbe H. Persönlichkeit - Karriere – Geschäftserfolg. Erprobte Strategien für den Chef. WRS-REIHE.1986. 169 s.
4. Seiwert L. Maitrisez votre temps. 1995. 316 s. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=R8SmBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA7&dq=Lothar+Seiwert&ots=GHEc2AoFmD&sig=nBg1MyKvj8f2k9bD8FYNIqV KgiM&redir_esc=y#v=onepage&q=Lothar%20Seiwert&f=false (дата звернення 21.03.2024 р.)
5. Woodcock M., Francis D. Unblocked Manager: A Practical Guide to Self-development. Hardcover – Import, 1982. 320 s.
6. Волотовська Т.П. Самоменеджмент керівника загальноосвітнього навчального закладу як основа його самоосвітньої діяльності. *Теорія та методика управління освітою*. 2015. № 2 (16). URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_18/18-%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F.pdf (дата звернення 15.02.2024 р.)
7. Колпаков В. М. Самоменеджмент: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Персонал, 2008. 528 с.

8. Лугова В. М., Голубев С.М. Основи самоменеджменту та лідерства. Навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 212 с.
9. Лукашевич Н.П. Теорія і практика самоменеджменту. Київ: МАУП, 1999. 360 с.
10. Мішина С.В., Мішин О.Ю. Кар'єрний самоменеджмент як інструмент управління кар'єрними процесами на підприємстві. *Ефективна економіка*. №1, 2021.
11. Нетепчук В.В. Самоменеджмент: навчальний посібник. Рівне: Видавництво НУВГП, 2013. 353 с.
12. Пастух Л.В. Самоменеджмент керівників закладів освіти у системі післядипломної освіти. *Актуальні проблеми психології*. Том 1. Випуск 53. С. 28-33.
13. Рибалко Л., Черновол-Ткаченко Р., Загребельний О. Техніки самоменеджменту в роботі правоохоронців. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія «Педагогіка». Випуск 10 (19), 2020. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-21](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-21) (дата звернення 21.03.2024 р.)
14. Скляренко А.О. Аналіз підходів до визначення змісту поняття самоменеджменту. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 10. Т.3. 2019. С. 80-84.
15. Тимошко Г.М. Теоретичні підходи до перформанс–самоменеджменту керівника Нової української школи. *Теорія та методика управління освітою*. Електронний фаховий журнал. Том 1, №22, 2019.
16. Федоришина Л.М., Камінський В.І. Самоменеджмент як мистецтво управління індивідуальним людським капіталом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 10. 2016. С.535-538.
17. Чкан А.С., Ганза І.В. Самоменеджмент як головний інструмент системи мотиваційного менеджменту на підприємстві. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, 2014. №1. С. 261-266.
18. Штепа О.С. Самоменеджмент: процесуальна та диспозиційна характеристика. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 224–235
19. Юрик Н.Є. Самоменеджмент: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 89 с.
20. Яцинік А. Самоменеджмент керівників дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*, 2015. Випуск 16. С.313-319. ISSN 2075-146X.

REFERENCES

1. Bishof A., Bishof K. Selfmanagement. Rudolf HaybeVerlag, Federal Republic of Germany, Freiburg, 2003. 3.
2. Kinan K. Selfmanagement (Management on the palm). Oval Prodjekt, 1998.

3. Schwalbe B. Schwalbe H. Persönlichkeit - Karriere – Geschäftserfolg. Erprobte Strategien für den Chef. WRS-REIHE.1986. 169 s.
4. Seiwert L. Maitrisez votre temps. 1995. 316 s. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=R8SmBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA7&dq=Lothar+Seiwert&ots=GHEc2AoFmD&sig=nBg1MyKrj8f2k9bD8FYnlqV KgiM&redir_esc=y#v=onepage&q=Lothar%20Seiwert&f=false (data zvernennya 21.03.2024 p.)
5. Woodcock M., Francis D. Unblocked Manager: A Practical Guide to Self-development. Hardcover – Import, 1982. 320 s.
6. Volotovs'ka T.P. Samomenedzhment kerivnyka zahal'noosvitn'oho navchal'noho zakladu yak osnova yoho samoosvitn'oyi diyal'nosti. Teoriya ta metodyka upravlinnya osvitoju. 2015. № 2 (16). URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_18/18-%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F.pdf (data zvernennya 15.02.2024 r.)
7. Kolpakov V. M. Samomenedzhment : Navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv: Personal, 2008. 528 s.
8. Luhova V. M., Holubyev S.M. Osnovy samomenedzhmentu ta liderstva. Navchal'nyy posibnyk. Kharkiv: KHNEU im. S. Kuznetsya, 2019. 212 s.
9. Lukashevych N.P. Teoriya i praktyka samomenedzhmentu. Kyiv: MAUP, 1999. 360 s.
10. Mishyna S.V., Mishyn O.YU. Kar'yernyy samomenedzhment yak instrument upravlinnya kar'yernymy protsesamy na pidpryyemstvi. Efektyvna ekonomika. №1, 2021
11. Netepchuk V.V. Samomenedzhment: navchal'nyy posibnyk. Rivne: Vydavnytstvo NUVHP, 2013. 353 s.
12. Pastukh L.V. Samomenedzhment kerivnykiv zakladiv osvity u systemi pislyadyplomnoyi osvity. Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1. Vypusk 53. S. 28-33.
13. Rybalko L., Chernovol-Tkachenko R., Zahrebel'nyy O. Tekhniky samomenedzhmentu v roboti pravookhorontsiv. Elektronne naukowe fakhove vydannya «Adaptyvne upravlinnya: teoriya i praktyka». Seriya «Pedahohika». Vypusk 10 (19), 2020. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-21](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-21) (data zvernennya 21.03.2024 p.)
14. Sklyarenko A.O. Analiz pidkhodiv do vyznachennya zmistu ponyattya samomenedzhmentu. Innovatsiyna pedahohika. Vypusk 10. T.3.2019. S. 80-84
15. Tymoshko G.M. Teoretychni pidkhody do perfomans-samomenedzhmentu kerivnyka novoyi ukrayins'koyi shkoly. Teoriya ta metodyka upravlinnya osvitoju. Elektronnyy fakhovyy zhurnal. Tom 1, №22, 2019.
16. Fedoryshyna L.M., Kamins'kyu V.I. Samomenedzhment yak mystetstvo upravlinnya individual'nym lyuds'kym kapitalom. Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky. Vypusk 10. 2016. S.535-538.

17. Chkan A.S., Hanza I.V. Samomenedzhment yak holovnyy instrument systemy motyvatsiynoho menedzhmentu na pidpryyemstvi. Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky). 2014. №1. S. 261-266.
18. Shtepa O.S. Samomenedzhment: protsesual'na ta dyspozytsiyna kharakterystyka. Sotsiohumanitarni problemy lyudyny. 2010. № 4. S. 224–235
19. Yuryk N.YE. Samomenedzhment : Kurs lektsiy. Ternopil' : TNTU imeni Ivana Pulyuya, 2015. 89 s.
20. Yatsynik A. Samomenedzhment kerivnykiv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv u systemi pislyadyplomnoyi osvity. Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. 2015. Vypusk 16. S.313-319. ISSN 2075-146X.

Svitlana Mozghova,

ORCID: [https:// orcid.org/0000-0002-0442-4981](https://orcid.org/0000-0002-0442-4981)
Postgraduate Student, Department of Pedagogy,
Management and Special Education, «University
of Education Management» National Academy of
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
mozghovasvitlanka@gmail.com

Ganna Tymoshko

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0996-6138>
doctor of pedagogical sciences, professor,
professor of the Department of Pedagogy,
Management and Special Education, «University
of Education Management» National Academy of
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
timoshko49@gmail.com

THEORETICAL ASPECTS OF SELF-MANAGEMENT DEVELOPMENT OF THE HEAD OF THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract. The article deals with theoretical aspects of the development of self-management of the head of a general secondary education institution. Scientific approaches to the idea of using self-management as a tool for increasing labour productivity in educational institutions are presented. The essence of the concept of "self-management" is analysed. The following components of self-management are highlighted: impression management, career management, resource management, stress management, time management, team management. Attention is focused on the need for systematic and continuous development of self-management of heads of general secondary education institutions. The conceptual approaches to the

development of self-management by L. Seiwert, B. Schwalbe and H. Schwalbe, V. Kolpakov, M. Lukashevych, M. Woodcock and D. Francis, K. Bischoff and A. Bischoff, J. Morgenstern are presented. The functions according to the concept of L. Seiwert ("planning", "decision", "organisation and implementation", "control") and the principles of self-management according to V. Lugova and S. Golubev (scientific, effective, balanced, harmonious, efficient, adaptive, comprehensive, systematic) are considered. The main list of knowledge and skills for managers of general secondary education institutions, which should be obtained as a result of mastering self-management technologies, is determined. In the future, it is expected to disclose the essence of the author's concept of self-management of the head of a general secondary education institution of the XXI century and to create a model for the development of self-management of the head of a general secondary education institution.

Key words: development, self-management, self-management of the head of a general secondary education institution, functions of self-management, principles of self-management, concepts, vectors of self-management development.